

Liliana Zascheievici
Nicoleta Laura Crețu
Elena Violeta Hera
Adrian Gabriel Horvat
Maria Dorina Stoica

Educație socială

6

Manual pentru clasa a VI-a

CUPRINS

Unitatea 1. CULTURA ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ ..... 7*Competențe specifice: 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 3.1, 3.2.*

1. ABC cultural 8
2. Diversitatea culturală, trăsătură a societății contemporane 12
3. Identitatea culturală 16
4. Patrimoniul cultural 20
5. Tradiții și obiceiuri de pe mapamond 24
6. Patriotismul în lumea contemporană 30
7. **Recapitulare** 35
8. **Evaluare** 36

Unitatea 2. SOCIETATEA INTERCULTURALĂ ..... 37*Competențe specifice: 1.1, 1.3, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2.*

1. Societatea interculturală 38
2. Principii și valori ale societății interculturale 42
3. Toleranța față de diversitatea culturală 46
4. Forme de intoleranță: discriminare, segregare, rasism, xenofobie 50
5. Solidaritate și incluziune 55
6. Efecte ale lipsei de solidaritate: marginalizare, excludere, izolare 57
7. **Recapitulare** 61
8. **Evaluare** 62

Unitatea 3. PERSOANA ÎN SOCIETATEA INTERCULTURALĂ ..... 63*Competențe specifice: 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2.*

1. Pașaport intercultural: deschidere, flexibilitate, cooperare 64
2. Eu și ceilalți: dialog intercultural 68
3. Bariere în dialogul intercultural: prejudecăți și stereotipuri 74
4. O lume comună pentru diversitatea culturală 78
5. Proiect: Portul tradițional, element de identitate culturală 82
6. **Recapitulare** 85
7. **Evaluare** 86

Unitatea 4. ACTIVISMUL INTERCULTURAL ..... 87*Competențe specifice: 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2.*

1. Prioritizarea problemelor și alegerea temei de proiect 88
2. Fișa de proiect: Planificarea activităților 90
3. Desfășurarea activităților 92
4. Evaluarea proiectului: Reflectarea asupra experienței de învățare 94
5. **Recapitulare** 95
6. **Evaluare** 96

CULTURA ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ

1. ABC cultural
2. Diversitatea culturală, trăsătură a societății contemporane
3. Identitatea culturală
4. Patrimoniul cultural
5. Tradiții și obiceiuri de pe mapamond
6. Patriotismul în lumea contemporană
7. Recapitulare
8. Evaluare

„Nu vreau ca propria mea casă să fie îngropată pe toate laturile și ferestrele mele să fie astupate. Vreau ca toate culturile din toate ținuturile să fie cât mai libere în jurul casei, pe cât posibil, dar refuz să fiu doborât.”

Mahatma Gandhi

1. ABC CULTURAL

ABC intercultural

Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO) definește **cultura** ca fiind „un ansamblu de trăsături distinctive spirituale, materiale, intelectuale și emoționale ale **societății** sau ale unui **grup social**, care cuprinde nu doar arta și literatura, ci și stilurile de viață, modurile de conviețuire, sistemele de valori, tradițiile și credințele”. Din punct de vedere sociologic, prin cultură se înțelege un mod de viață specific oamenilor, ce cuprinde totalitatea comportamentelor învățate și transmise de la o generație la alta prin intermediul regulilor, valorilor și al creațiilor unui grup social. Termenul de cultură a primit mai multe definiții. Aici le vom păstra doar pe cele care ne arată că grupurile și societățile umane au creat și au transmis din generație în generație reguli, valori, obiceiuri, tradiții, credințe, vestimentație, produse artistice și tehnologii proprii, în efortul de a supraviețui și de a fi recunoscute drept comunități distincte.

Acest manual ne va purta prin multe povești despre acele lucruri care ne fac unici, pe noi și pe grupul căruia îi aparținem, și ne deosebesc de alte grupuri. Vom compara elemente din cultura română cu cele din alte culturi, mai ales culturi ale **minorităților naționale** cu care românii conviețuiesc de secole: maghiari, romi, germani, sași, sârbi, bulgari, turci, ruși-lipoveni, aro-mâni, dar și cele aduse de valurile noi de migrații: arabi, chinezi, indieni etc.

Vom descoperi astfel cât de importante sunt tradițiile, portul național, cântecele și dansurile populare, credințele, obiceiurile și nu numai pentru a afla cine suntem și care ne sunt rădăcinile. Vom descoperi că uneori tradițiile, credințele și obiceiurile noastre sunt împletite cu ale altor culturi la fel de valoroase precum a noastră.

Aplicații

1. Din perspectiva definiției date de UNESCO, elementele definitorii ale unei culturi sunt: literatura, arta, stilul de viață, modul de conviețuire, sistemele de valori, tradițiile, credințele.

- a) Scrieți fiecare dintre aceste noțiuni (literatura, arta, stilul de viață etc.) de câte trei ori pe bilete distincte și trageți la sorți un singur bilet.
- b) Pentru noțiunea pe care ați primit-o prin tragere la sorți căutați o definiție sau o explicație.

- **UNESCO** – Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură, agenție specializată a Organizației Națiunilor Unite (ONU), fondată la 16 noiembrie 1945, cu scopul declarat de a contribui la pacea și la securitatea lumii promovând cooperarea internațională în educație, știință, cultură, comunicare și în informație. Site-ul în limba engleză poate fi accesat la adresa: www.unesco.org/en.

- **societate** – grup de persoane între care se manifestă relații permanente (interese comune, valori și scopuri) sau o grupare socială ce ocupă un anumit areal geografic, care se supune unei anumite autorități și ai cărei membri au în comun anumite aspirații culturale.

- **grup social** – grup de persoane care se ghidează după norme sau după reguli comune, au obiceiuri și tradiții comune și își propun idealuri sau scopuri comune. Grupul social devine societate când are o autoritate politică proprie și ocupă un anumit teritoriu.

- **minoritate națională** – grup bine definit de persoane cu cetățenia statului în care locuiesc; grupul prezintă caracteristici culturale distincte și este animat de voința de a păstra identitatea comună a membrilor săi, în special referitoare la cultura, tradițiile și la limba lor, dar care sunt în inferioritate numerică în raport cu populația care constituie majoritatea statului respectiv.

LBDIS

We know

- c) Scrieți definiția pe o coală de hârtie și afișați-o pe tablă.
- d) Comparați definiția voastră cu cele date de alți colegi de clasă care au avut de definit aceeași expresie.
- e) La finalul activității, construiți cu aceștia o singură definiție pentru expresia respectivă.
2. Scrieți o compunere cu titlul *Obiceiuri din străbuni* folosind ca sursă de inspirație imaginea de mai jos. Puteți face referire și la alte obiceiuri cunoscute de voi.
3. Alegeți o țară de pe continentul european. Căutați o poveste din folclorul acelei țări. Citiți pe roluri cu colegul/colega de bancă.
4. Imaginile de mai jos surprind șapte elemente culturale specifice minorităților naționale din România. Recunoașteți pentru fiecare element minoritatea căreia îi aparține.

Rezolvare: a) turci; b) germani; c) unguri; d) sârbi; e) romi; f) bulgari; g) ruși lipoveni.

Mozaic intercultural

1. Joc de rol. Salutul în diferite culturi

În diferite culturi, modul în care oamenii se salută este diferit. Pe lângă exemplele de mai jos, identificați cu colegii de clasă și alte exemple de salut pe care apoi le prezentați în fața clasei.

- a) *Namaste* (Devanagari: नमस्ते; formal: *Namaskar/Namaskaram*) este un salut care constă într-o ușoară plecăciune, în semn de respect, cu palmele lipite una de cealaltă în dreptul pieptului, folosit inițial în zona Indiei.
- b) Salutul japonez prin înclinare, *Ojigi*, este o parte esențială a culturii japoneze. Este un semn de respect acordat de persoana care se înclină în fața persoanei care salută astfel. De asemenea, se folosește atunci când se prezintă recunoștința sau scuzele.

2. Studiu de caz. Inegalitatea de gen în diferite culturi

Statutul femeilor diferă în funcție de cultură. Femeile din Qatar trebuie să obțină permisiunea tutorilor lor de sex masculin pentru a se căsători, pentru a studia în străinătate, pentru a lucra în multe domenii guvernamentale, pentru a călători în străinătate până la anumite vârste și pentru a primi anumite îngrijiri de sănătate specifice. Acest tip de comportament este considerat discriminatoriu. Din acest motiv, la Campionatul Mondial din Qatar, în 2022, unele persoane au protestat.

- Împreună cu alți trei colegi, căutați pe internet și alte situații similare de discriminare a femeilor din cauza normelor și a tradițiilor unui stat.
- Scrieți apoi o prezentare succintă a cazului respectiv și prezentați-o colegilor de clasă.
- Citiți cu atenție textul de mai jos.

Fată sau băiat? Este prima întrebare pe care o punem atunci când se naște un copil. Răspunsul, bazat pe sexul biologic al nou-născutului, atrage o serie de ritualuri, comportamente și așteptări diferențiate din partea familiei, a bisericii, a școlii, a societății în general. Astăzi, în Moldova, dacă te naști fată, atunci de a doua zi ai toate șansele să îți se înțepe urechile pentru cercei, să primești îmbrăcăminte de culoare roz, păpuși și truse de machiaj, ai șanse mai mari să devii secretară, profesoară, doctoariță (dar nu chirurg) decât tractoristă, președintă de țară sau guvernatoarea Băncii Naționale. În medie, te vei căsători mai devreme decât bărbații, vei petrece mai multe ore la bucătărie decât ei și vei fi mai expusă violențelor domestice. Dacă te naști băiat, atunci rozul nu va fi printre culorile garderobei tale. Vei primi un nume bărbătesc, mașinuțe, roboți și Lego, vei fi dat de mic la sport, vei avea mai mare libertate de mișcare decât fetele, dar vei trăi în medie mai puțin decât ele. Nu vei fi bine văzut dacă plângi, în medie, vei avea mai mari șanse decât femeile să pierzi custodia copiilor în caz de divorț, să ajungi la închisoare sau în poziții de conducere.

- Identificați în textul dat stereotipurile de gen.
- Sunt aceste credințe cu privire la rolul fetelor și al băieților valabile și în România?
- Explicați motivul pentru care, dacă ești bărbat, vei avea mai mari șanse decât femeile să pierzi custodia copiilor în caz de divorț. Considerați această situație o discriminare de gen? De ce?

Portal intercultural

1. Legea numărul 186 din 9 mai 2003.

Capitolul 1. Dispoziții generale

Articolul 1

- (1) Prezenta lege instituie cadrul juridic pentru susținerea și promovarea culturii scrise.
- (2) În sensul prezentei legi, prin cultură scrisă se înțelege domeniul de referință care cuprinde cărți, reviste și alte publicații, având caracter literar-artistic, tehnico-științific, editate pe orice fel de suport.

- Considerați necesară o lege care să promoveze cultura scrisă în România? Argumentați răspunsul în maximum cinci rânduri.
- Ce alte elemente ale culturii române sau ale minorităților naționale ați promova printr-o lege specială? Susțineți alegerea făcută printr-un articol scris în revista școlii.

IBDIS We know

- d) Ce instituții credeți că ar trebui să promoveze cultura scrisă și cum ar putea să o facă? Propuneți o măsură pe care să o ia o instituție considerată de voi responsabilă de aplicarea acestei legi.
2. Din cauza războiului din Ucraina, mulți elevi ucraineni au fost înmatriculați în școlile din România pentru a le respecta dreptul la educație. În multe localități, nu există clase separate în care acești elevi să învețe în limba maternă. Din acest motiv, elevii respectivi trebuie să învețe limba română în timp ce frecventează școala. Imaginați-vă că ați fi în situația acestor elevi și răspundeți la întrebările de mai jos.
- Cum v-ați simți într-o școală în care toți cei din jur vorbesc o limbă pe care nu o cunoașteți?
  - Cine v-ar putea ajuta să vă faceți temele?
  - De ce resurse umane sau materiale ați avea nevoie la școală pentru a reuși să vă înțelegeți cu colegii?
  - Cum veți face față evaluărilor scrise?
  - Pe o scară de la 1 la 10, 1 fiind minimum, iar 10 maximum, cât ați fi de stresați în această situație?

Dialog și activism intercultural

- Construiți un calendar al activităților culturale din localitatea voastră pentru luna următoare. Împreună cu colegii de clasă, propuneți unui cadru didactic să vă însoțească la un eveniment pe care îl considerați important.
- Propuneți Consiliului elevilor un grafic de activități pentru a trezi interesul elevilor pentru evenimente culturale.
- Orașul Timișoara a preluat prestigiosul titlu de Capitală Europeană a Culturii în 2023, alături de orașele Elefsina (Grecia) și Veszprém (Ungaria), conform unui comunicat al Comisiei Europene. Prin titlul de Capitală Europeană a Culturii, se demonstrează bogăția și diversitatea culturilor din Europa, se stimulează turismul durabil și se promovează dezvoltarea orașelor prin cultură. Pentru a fi selectate, orașele au trebuit să elaboreze un program cultural cu o puternică dimensiune europeană, care să promoveze implicarea activă a locuitorilor și a comunităților lor.
  - Propuneți un program de evenimente culturale timp de o lună prin care să promovați cultura europeană. Pot fi momente de teatru, dans, muzică, expoziții etc. în care să aveți invitați artiști din România și din Europa.
  - Construiți un afiș de promovare a evenimentelor propuse.
  - Identificați o instituție guvernamentală care ar putea să vă sprijine în promovarea evenimentelor.
  - Selectați afișele cele mai reușite și promovați-le prin Consiliul elevilor pe site-ul școlii.

2. DIVERSITATEA CULTURALĂ, TRĂSĂTURĂ A SOCIETĂȚII CONTEMPORANE

ABC intercultural

Dicționar

- **diversitate culturală** – varietatea de culturi care coexistă și interacționează în același spațiu geografic. Acest concept presupune recunoașterea și acceptarea diferențelor culturale.
- **integrare culturală** – apariția unor elemente și trăsături comune între grupul minoritar și majoritatea populației locale, ca de exemplu: valori sociale, mod de trai, mod de muncă și altele, care conduc la o conviețuire civilizată, fără anularea diferențelor culturale ce țin de limbă, obiceiuri, tradiții etc.
- **dialog intercultural** – interacțiune socială bazată pe acceptarea diferențelor culturale.
- **identitate culturală** – se referă la sentimentul de apartenență al unei persoane la un grup social pe baza mai multor categorii culturale: naționalitate, etnie, rasă, religie etc.

Lumea contemporană poate fi asemănată cu un tablou uriaș, multicolor, un puzzle în care se află o mare diversitate de comunități umane. Aceste comunități diferă semnificativ între ele și, pentru a se înțelege, trebuie să analizeze și să accepte aceste diferențe.

Diversitatea comunităților umane este dată:

- a) de limba vorbită, de obiceiurile, de tradițiile, de istoria comunității;
- b) de modul în care omul relaționează cu natura, de uneltele, de tehnologiile pe care omul le folosește pentru a transforma natura, de atitudinea pe care o are cu privire la mediul înconjurător; de exemplu, există comunități care consideră anumite animale sacre sau pe altele, impure și de neconsumat de către om;
- c) de cine deține puterea în societate și de modul cum se realizează guvernarea; există comunități în care femeile au rol de președinte, prim-ministru etc. și comunități în care femeile și fetele nu au acces la educație;
- d) de modul în care oamenii interacționează, de așteptările pe care le au unii de la alții; un exemplu foarte interesant este dat de modul cum interacționează prietenii în diferite culturi: în nord-vestul Europei, prietenii respectă o distanță fizică mai mare în conversațiile intime, pe când cei din sud își manifestă prietenia prin atingere pe umăr, îmbrățișări etc.;
- e) de ceea ce cred oamenii despre bine și rău, despre frumos și urât, despre corect și greșit; există culturi în care, prin îmbrăcăminte decentă, oamenii înțeleg haine destul de largi pentru a nu se distinge formele corpului, iar hainele mulate sunt descurajate atât pentru bărbați, cât și pentru femei, dar există și comunități pentru care hainele care urmează linia corpului nu sunt indecente;

de ceea ce cred oamenii despre apariția vieții pe Pământ, despre destinul omului, care sunt ideile, valorile care trebuie să ne conducă viața. Miturile fondatoare ale lumii sunt specifice fiecărui grup social în funcție de sistemul de credințe, iar legendele care justifică apariția anumitor elemente naturale sunt diferite de la popor la popor.

Toate aceste diferențe dau **identitate** unei culturi sau unei comunități. Ele conferă fiecărui individ specificitate și fiecărei comunități, unitate.

Diversitatea lumii actuale trebuie acceptată pentru ca fiecare comunitate să își păstreze identitatea, iar **dialogul intercultural** trebuie susținut printr-o bună înțelegere a diferențelor culturale și prin politici guvernamentale care să susțină deopotrivă **integrarea** grupurilor minoritare, dar și să asigure continuitatea istorică a grupului respectiv. Păstrarea limbii, a tradițiilor, a obiceiurilor care nu încalcă demnitatea persoanei, asigurarea drepturilor politice de a fi reprezentați în guvern și în parlament pentru ca vocea lor să fie auzită, reprezintă un deziderat pentru ONU, Uniunea Europeană și pentru alte organizații naționale și internaționale care promovează atât drepturile persoanei, cât și pe cele ale grupului de apartenență.

Aplicații

1. Zona personală

Această zonă începe acolo unde se sfârșește zona intimă, ca un al doilea înveliș invizibil al corpului. Este marcată de lungimea brațului întins, cu pumnul strâns; anglo-saxonii se apropie cel mult până acolo unde s-ar putea atinge cu vârful degetelor dacă ar întinde mâinile. Românii discută comod și la cea mai mică distanță, până la încheietura mâinii. Arabii și negrii sunt cei mai dezinhibați, într-o discuție se apropie până la distanța cotului, zonă care poate fi considerată intimă, în alte culturi.

- Căutați, împreună cu colegul de bancă, și alte articole despre spațiul personal.
- Construiți, împreună cu colegii de clasă, o hartă a lumii pe care notați spațiile personale cerute de codul bunelor maniere în diferite țări.

2. Reguli de bune maniere

Dacă primești un dar de la o persoană de naționalitate chineză, este politicos să refuzi de câteva ori darul înainte de a-l primi, cu mulțumirile de rigoare. De asemenea, darul respectiv nu va fi desfăcut în fața persoanei care vi l-a oferit. În România, cel care primește un dar îl va deschide în fața musafirului și nu-i va strica bucuria protestând că nu trebuia să facă acest efort.

- În echipe de trei-patru elevi, scrieți pe câte o coală de hârtie cinci reguli de bune maniere pe care le considerați cele mai importante la școală.
- Comparați regulile alese de echipa voastră cu cele alese de alte echipe.

Mozaic intercultural

- Numiți cinci minorități etnice care locuiesc pe teritoriul României. Pentru fiecare minoritate aleasă, căutați împreună cu profesorul cum se spune și cum se scrie *Bună ziua!* în limba minorității respective. De exemplu, în limba bulgară, *Bună ziua!* se spune *Добър ден!* (pronunțat: dob'r den).
- Un mod de a susține integrarea populațiilor minoritare este de a le oferi posibilitatea de a studia în limba maternă.
  - Ce școală cu învățământ în limba maternă cunoașteți în localitatea voastră?
  - Considerați oportun ca pentru elevii migranților de etnie română să se organizeze școli în limba română? Argumentați răspunsul în minimum cinci rânduri.

Știați că...?

- În prezent, majoritatea statelor lumii se caracterizează prin diversitate culturală. Se apreciază că, în cele peste 190 de state independente ale lumii, există mai mult de 6000 de limbi vorbite și peste 5000 de grupuri etnice.